

УДК 001.102:303.442.3(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.31>

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Калугін В.Ю.,*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кібербезпеки та
інформаційного забезпечення ОДУВС***Федоров І.В.,***кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу ОДУВС*

Калугін В.Ю., Федоров І.В. Джерела інформаційно-аналітичної діяльності.

У зв'язку із запровадженням 24 лютого 2022 року в Україні воєнного стану після початку збройного нападу російської федерації кримінальна ситуація в Україні загострилась, про що говорить деяке збільшення кількості вчинених злочинів, а також підвищення їх суспільної небезпеки. Для формування ефективної системи протидії злочинності необхідно вивчити та провести кримінологічний аналіз стану злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Крім того, напружена динаміка росту соціальних процесів породжує величезні неконтрольовані, суперечливі потоки інформації, які потребують відповідного дослідження, аналізу, контролю, що без ефективних сучасних аналітичних технологій неможливо зробити.

Для успішного вирішення завдань, пов'язаних з підвищенням ефективності боротьби зі злочинністю, необхідно, щоб органи, що протидіють злочинності, мали вичерпну, перевірену та своєчасну інформацію про стан, структуру, динаміку злочинності та інші антигромадські прояви, про обставини, що сприяють їх вчиненню, про боротьбу зі злочинами різної категорії.

Національна поліція України вживають необхідні заходи з метою отримання необхідної інформації щодо осіб, що вчиняють кримінальні правопорушення, у тому числі членів організованих злочинних груп та організацій.

Для правоохоронного органу великі обсяги інформації який завжди означають якісну ефективність. Зазвичай правоохоронні органи мають надлишок інформації, і їм потрібно таким чином її обробляти, щоб вона сприяла прийняттю процесуальних рішень, підвищувала ефективність, дозволяла розробляти стратегічні напрями своєї діяльності.

У зв'язку із зазначеним, важливим завданням для співробітників кримінальної поліції є грамотне застосування необхідних засобів, що мають мож-

ливість оперувати зі значними масивами даних. Одним із таких засобів, що застосовується оперативними підрозділами Національної поліції України є кримінальний аналіз, який можна визначити, як специфічний вид аналітичної діяльності, що забезпечує ідентифікацію та подальше визначення взаємозв'язку в між наявними даними, що стосуються кримінального правопорушення, та іншими, що отримані з отриманими з різних джерел, а також їх можливе подальше використання з метою забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень та оперативного супроводження.

Мета кримінального аналізу - знайти важливу інформацію у численному потоці даних та поширити ці відомості серед працівників правоохоронних органів для надання їм допомоги у припиненні кримінальної діяльності та затриманні злочинців.

В умовах сьогодення кримінальний аналіз, як окремий вид професійної діяльності, здійснюється правоохоронними органами більшості розвинених країн та є суттєвою складовою виконання завдань для досягнення довготривалих цілей, визначення пріоритетів та загального спрямування правоохоронної діяльності.

Ключові слова: досудове розслідування, планування, кримінальний аналіз, інформація

Kalugin V.Y., Fedorov I.V. Sources of information and analytical activity.

Due to the imposition of state of war in Ukraine on February 24, 2022 after the beginning of the armed attack of the Russian Federation, the criminal situation in Ukraine has worsened, as is evidenced by some increase in the number of crimes committed and public danger. To form an effective system for combating crime, it is necessary to study and conduct a criminological analysis of the state of crime at the present stage of development of Ukrainian society.

In addition, the intense dynamics of growth of social processes generates huge uncontrolled, contradictory flows of information that require

appropriate research, analysis, control, which cannot be done without an effective modern analytical technologies.

In order to successfully solve the tasks related to improving the effectiveness of the fight against crime, it is necessary that anti-crime authorities have comprehensive, accurate and timely information on the status, structure, dynamics of crime and other anti-social manifestations, the circumstances that contribute to their fight against crimes of various categories.

Within the limits of their powers, criminal police units receive a sufficient amount of information about criminal activity, in particular, about representatives of organized crime.

For law enforcement, large amounts of information that always mean quality efficiency. Law enforcement agencies usually have a surplus of information, and they need to process it in such a way that it facilitates procedural decisions, increases efficiency, allows to develop strategic directions of their activities.

In this regard, an important task is to use tools that would produce significant amounts of available data. One of such tools in the activities of operational units of the National Police of Ukraine is criminal analysis - a specific type of information-analytical activity, which consists in identifying and determining as accurately as possible internal links between information (information, data) related to criminal offenses and others data obtained from various sources, their use in favor of operational and investigative and investigative activities, their analytical support.

The purpose of criminal analysis is to find important information in a large flow of data and to disseminate this information among law enforcement officers to assist them in stopping criminal activity and apprehending criminals.

In today's world, criminal analysis, as a separate type of professional activity, is carried out by law enforcement agencies of most developed countries and is an essential component of tasks to achieve long-term goals, prioritize and general direction of law enforcement.

Key words: pre-trial investigation, planning, criminal analysis, information.

Постановка проблеми. У повсякденній діяльності підрозділів Національної поліції України для прийняття ефективних, обґрунтованих рішень у питаннях протидії злочинності необхідно насамперед, володіти перевіреними і повними даними про її стан, структуру та ймовірні напрямки подальшої злочинної діяльності, причини та умови, що сприяють вчиненню подальших злочинних посягань. А це вимагає критичного дослідження організації, засобів і методів проведення аналізу даних, який до цього часу засто-

совувався, його ефективності та достатності для протидії злочинності. Важливо, щоб дана інформація відбивала стан та інші характеристики злочинності. Тому необхідно, що вона відповідала, щонайменше, наступним вимогам: всебічність та своєчасність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Широкий спектр питань, пов'язаних із використання результатів кримінального аналізу були об'єктом досліджень авторитетних вчених, зокрема роботи: Албула С.В., Білоуса Р.В., Варенко В.М., Власюка О.В., Користіна О.Є., Махнюка А.В., Некрасова В.А., Половнікова В.В., Тихоновської О.В., Федчака І.А., та інших авторів, які у працях розглядали проблемні питання здійснення аналітичного забезпечення під час проведення досудового розслідування та оперативного супроводження.

Мета статті. Надати характеристику видів джерел інформації на підставі яких здійснюється інформаційно-аналітична діяльність, визначення внутрішніх зав'язків між інформацією (відомостями, даними), що стосуються обставин вчинення кримінальних правопорушень, їх використанням в ході слідчої або оперативно-розшукової діяльності, оскільки застосування кримінального аналізу на стадії досудового розслідування може якісно підвищити рівень провадження за багатоепізодними, складними, а також резонансними кримінальними правопорушеннями.

Виклад основного матеріалу. На думку вчених, інформаційно-аналітична діяльність – це сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень.[7, с. 242]

Метою проведення заходів, спрямованих на збирання та подальший аналіз інформації повинно бути визначення гіпотез з подальшою їх перевіркою відносно характерних ознак вчинення минулих та теперішніх кримінальних правопорушень, а також визначення можливості вчинення аналогічних протиправних дій у майбутньому. При цьому необхідне чітке визначення структури та сфери діяльності злочинних груп та організацій, для подальшого надання чіткої інформації щодо оперативно-розшукових заходів і слідчих гласних та негласних (розшукових) дій керівникам відповідних слідчих або оперативних підрозділів.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» інформація це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. [1]

Виходячи з цього під інформацією слід розуміти будь-який вид відомостей, незалежно від форми їх сприйняття. Це можуть бути: знання про предмети, факти, ідеї, якими можуть обмі-

нюватися люди щодо фактів, подій, речей, ідей та понять; відомості, які сприймаються людиною та/або реєструючим пристроєм, що відображають факти матеріального чи духовного світу у процесі комунікації.

Якщо інформація набуває вигляду, в якому вона готова для обміну з адресатами, її називають даними.

Стаття 10. Закону «Про інформацію» визначає види інформації за змістом. Це інформація: про фізичну особу; довідково-енциклопедичного характеру; про стан довкілля (екологічна інформація); про товар (роботу, послугу); науково-технічна; податкова; правова; статистична; соціологічна. [1]

У свою чергу, «документ — це матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі». [6, с. 165]

На підставі цього, використовуючи систему взаємовідносин в сфері інформаційної діяльності будь-який об'єкт, що накопичує в собі будь-які повідомлення, дані тощо, які можуть використовуватись суб'єктами інформаційних відносин (державними організаціями, посадовими та юридичними особами, громадянами), впливають на їхню поведінку, можна вважати джерелом інформації.

З метою визначення основних напрямків діяльності під час здійснення правоохоронної діяльності потрібна, яку можна визначити як достатньою та оптимальною. Необхідно визнати, що будь-яка інформація є корисною тільки тоді коли її можна використати, легалізувати.

Така інформація може бути представлена в числовому, графічному, текстовому вигляді, мати форму звукового ролика або відеоряду.

Основними завданнями інформаційно-аналітичних підрозділів НПУ України є отримання, обробка, зберігання та забезпечення належного захисту інформації.

Авторами посібника «Основи кримінального аналізу» слушно визначено основні види джерел інформації, це:

1) Конфіденційні інформатори: особи з безпосереднім доступом до інформації, що має відношення до незаконних форм діяльності і систем, які надають цю інформацію правоохоронним органам.

2) Операції під прикриттям: сплановане впровадження співробітників (необов'язково, щоб це були штатні співробітники правоохоронних органів) в злочинні групи, злочинні організації або їх інфраструктуру з метою отримання певних елементів інформації про систему.

3) Попередні розслідування: висновки, зроблені на основі попереднього збору і аналізу інформації про відповідні заходи боротьби з кримінальною діяльністю, організаціями і особами.

4) Правові інструменти: застосування таких інструментів як арешт і повістки в суд для отримання інформації із захищених джерел або осіб, що відмовляються від співпраці.

5) Системи по отриманню та зберіганню інформації: застосування даних, які вже зібрані й зберігаються в сховищі даних, таких як картотека або комп'ютерна база даних.

6) Речові докази: інформація про фізичне положення, одержана з місця злочину, про жертву, про підозрювану особу і його оточення.

7) Аудіо-, відеоконтроль особи: таємне спостереження за діяльністю особи.

8) Технічне спостереження: приховане спостереження за діяльністю і фіксація із застосуванням технічних засобів.

9) Взаємний обмін: інформація, яка одержана або обмінена з іншим правоохоронним органом.

10) Регіональні мережі «кримінальної розвідки»: агентства по обміну інформацією, які надають певні послуги з підтримки в конкретному регіоні;

11) Відкриті джерела: залучення інформації, вже зібраної державними відомствами та іншими установами, у тому числі й даних держустанов;

12) Відкриті посилання: наукові роботи і інші джерела, такі як газети, журнали, ЗМІ.

13) Інтерв'ю: інформація, одержана шляхом використання запланованого, але неформального діалогу, при цьому учасники не відносяться один до одного вороже.

14) Допит: аналогічно інтерв'ю, але з виключенням, що між сторонами може бути атмосфера ворожості та недовіри.

15) Дебрифінг: офіційна сесія питань і відповідей між членами того ж підрозділу, агентства або професії. [5, с. 28]

За засобами правового регулювання, джерел інформації, можливо поділити на дві великі групи: процесуально визначені та факультативні.

Процесуальними слід вважати усі дії, що проводяться в рамках кримінального процесу і регламентовані КПК. [4, с. 32] До такої групи можливо віднести процесуальні дії які:

- визначають рух матеріалів кримінального провадження і процесуальний стан її учасників (оголошення про підозру, винесення постанови про визнання учасником процесу, роз'яснення прав тощо);

- забезпечують можливість одержання доказової інформації та явку учасників процесу (застосування запобіжних заходів, відсторонення підозрюваного від посади, тимчасове вилучення майна, тимчасовий доступ до речей та документів та ін.);

- направлені на збирання і перевірку доказів;
- полягають у використанні доказів для формулювання і обґрунтування висновків про результати

тати провадження (складання обвинувального акту).

До факультативних джерел інформації слід віднести:

1) *Організаційно-технічні дії:*

- одержання інформації із непроцесуальних джерел,

- організаційні заходи процесуального характеру (направлення запитів, витребування документів, предметів і т. ін.), які слідчий застосовує для встановлення місця переховування злочинця, викраденого майна тощо, можливо розглянути як розшукові дії слідчого, передбачені КПК. Тобто це дії за правовою природою процесуальні, а за характером розшукові;

2) *адміністративно-правові дії*, які направлені на: перевірку у громадян і посадових осіб документів, що засвідчують особу; огляд осіб (за наявності достатніх даних про те, що вони мають при собі зброю, боєприпаси, вибухові речовини чи пристрої, наркотичні засоби або психотропні речовини) їх речей, ручної поклажі та багажу, вилучення зазначених предметів за відсутності даних про наявність законних підстав для їх носіння та зберігання; перевірка дозволу (ліцензії) на здійснення певних дій або заняття певною діяльністю; освідування осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, для визначення наявності в організмі алкоголю або наркотичних речовин, направлення або доставляння таких осіб до медичної установи; перевірка документів на право користування транспортними засобами, їх огляд; проведення контрольних закупок, інвентаризацій, аудиту виробничої і фінансово-господарської діяльності організацій;

3) використання інформаційних ресурсів МВС України та Національної поліції України, у тому числі і оперативного призначення, інших міністерств та відомств усіх форм власності – реєстри, бази, банки даних, як загальнодоступні, так і ті, які потребують доступу тільки у зв'язку з виконанням службових обов'язків. [4, с. 35]

Слід враховувати, що обмеження в джерелах, які використовуються для збору інформації, не застосовуються, тому можна йти за принципом «здорового максималізму», використовуючи будь-які реєстри та бази даних Національної поліції України, МВС.

Усі зазначені дії мають правовий характер. Їхній перебіг і результати знаходять відображення у відповідних документах, що містять інформацію, яка у подальшому може складати сутність судових доказів.

4) *Оперативно-розшукові заходи* підрозділів НПУ. Оперативний працівник отримує інформацію, в тому числі і конфіденційну, із самих різних джерел, більшу частину яких непрофесіонал просто не буде брати до уваги.

Непоодинокими є випадки коли інформація може надходити з незвичних джерел (випадко-

ва зустріч та інш.) і при її перевірці виявляється, що вона є дуже важливою і дає можливість при зіставленні з іншими отриманими інформаціями може стати підставою для проведення слідчих дій або призначення НС(Р)Д.

Інформація, яка потрібна для обслуговування ОПС, надзвичайно різноманітна і визначається потребами конкретної служби чи підрозділу, тими завданнями, які ставляться перед оперативними підрозділами. Зрозуміло, що потреби в інформації слідчого, оперативного працівника, технічних служб різні, хоч вони всі можуть працювати над розкриттям одного і того ж злочину.

Оперативну інформацію можна класифікувати за такими ознаками: первинна, достовірна (за результатами перевірки, бажано з різних джерел), вичерпна або часткова.

Джерела інформації можуть бути відкритими, легальними і загальнодоступними і закритими, конфіденційними. [3, с. 208]

Нині загальнодоступна інформація поширюється через засоби масової інформації, такі як: друковані видання; радіо; телебачення; Інтернет.

Робота з кожним з перерахованих каналів має свою специфіку. І вона стосується насамперед можливостей провести критичний аналіз інформації. Друковані видання, книги, газети, журнали – це той канал поширення інформації, у якому найлегше встановити її походження та оцінити надійність джерела. Законодавство зобов'язує видавців вказувати вихідні дані – вони можуть мати форму бібліографічних індексів, даних про тираж тощо. Таким чином, встановивши надійність джерела, можна судити про якість отриманої інформації. Радіо і телебачення часто схильні подавати не факти, які інтерпретації. Тобто. аналітик, оцінюючи надійність того чи іншого радіо-або телеканалу, повинен визначити ступінь перевіреності інформації, що подається.

Всесвітня мережа «Інтернет», нині видається потужним інформаційним масивом. Саме в соціальних мережах (Facebook, LinkedIn, Instagram, тощо) простежується найбільша кількість фотографій та зв'язків між особами. У відкритому доступі знаходяться такі ресурси, як декларації про доходи, учасники тендерних процедур тощо. Використовуючи такі програми, як Viber, WhatsApp та ін., можна отримати фотографії осіб, знаючи номер їх телефону.

Також потрібно пам'ятати, що сьогодні дуже велика кількість торговельних мереж утворюють свої бази даних, наприклад:

- мережі автомобільних заправних станцій/комплексів (Socar, ОККО, WOG, Shell та ін.);
- мережі медичних лабораторій та приватних медичних установ;
- фінансові установи й торгіві представництва;
- бази кур'єрських служб, служб доставлення;
- супермаркети. [8, с. 85]

Зазначені в літературі шляхи отримання інформації про злочинця умовно можна класифікувати на наступні групи: 1) констатація того, що дані про злочинця можна отримати з різних джерел; 2) визначення переліку можливих джерел отримання інформації про злочинця; 3) розробка методів отримання наперед визначеного обмеженого кола відомостей про злочинця; визначення особливостей отримання такої інформації із конкретного джерела.

Розв'язувати зазначену проблему можна, лише чітко розуміючи характер та обсяг цих відомостей, оскільки різний характер інформації визначає різні методи її отримання. Таким чином, критерієм може бути, на нашу думку, відповідність вихідної інформації до інформаційних потреб. Це забезпечується насамперед, якістю вихідних даних, їх вирогідністю та репрезентативністю. У цьому плані дуже важливу роль грає точність інструментів, з допомогою яких виходить вихідна інформація.

Висновок. Отримання достовірної інформації надає можливість проводити належним чином планування досудового розслідування.

З цією метою, отримавши оперативну інформацію необхідно виконати такі дії, як її вивчення, осмислення з метою оцінки достовірності, важливості, а також можливості подальшого використання під час проведення слідчих дій або призначення НСРД.

Виконання вказаних заходів забезпечить можливість скоротити час проведення досудового розслідування та прийняття у ньому кінцевого процесуального рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про інформацію Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650).
2. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність. Навчальний посібник. К.: Університет «Україна», 2013. - 416 с.
3. Греченко С. Ю. Отримання та використання оперативної інформації. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ № 1, 2015.
4. Калугін В.Ю, Смоков С.М., Федоров І.В. Основи слідчої діяльності: Навчальний посібник. Одеський державний університет внутрішніх справ - 2-е вид. Одеса: ОДУВС, 2021 . 248 с.
5. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / Користін О. Є., С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін. Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с.
6. Піддубна Л. П. Документ та його основні характеристики: сутність поняття, властивості, атрибути. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. 2012. С. 165–172.
7. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: Учеб. пособие. / Ю.П. Сурмин К.: МАУП, 2003. 368 с.
8. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.